

proposed not to describe and publish contemporary normative manuals using the method of constant advice and comparison of one's own language with related ones, but to start from the current linguistic situation of normative development in the 21st century, according to the norms, rules and laws of the Croatian language itself. Language is one of the properties and characteristics of the distinctiveness of state sovereignty.

Keywords: Croatian standard language norm, normative textbooks of the Croatian language

ODSTUPANJA OD PRAVOPISENE NORME U BILJEŽENJU VOKATIVA

Alen Orlić

Uvodno o vokativu

 vokativ¹ je padež koji se po odnosu prema ostalim riječima u rečenici ubraja s nominativom u nezavisne padeže s kojima „ne dolazi nijedan prijedlog jer su to samostalni padeži koji ne znače odnose“ (Barić i dr., ⁴2005.: 102.), a pripisuje mu se i veća samostalnost nego nominativu (Silić, Pranjković, ²2007.: 200.) te bi se u skladu s pravopisnom normom zbog svoje rečenične samostalnosti u pisanom tekstu uvijek trebao odvajati od ostalih rečeničnih dijelova zarezmom (ako se nalazi na početku rečenice ili na kraju rečenice) ili zarezima (ako se nalazi unutar rečenice). Riječ u vokativu katkad može biti i samostalna rečenica koja uglavnom završava uskličnikom ili rjeđe točkom. Vokativ se prije svega upotrebljava za dozivanje ili obraćanje, a otud mu dolazi i naziv: lat. *vocare* – zvati, pozivati (Butt, 2006.: 14.). Određivanje vokativa kao padeža potječe iz klasičnih jezika „u kojima se oblik za dozivanje tvori sufigiranjem uzvika na imeničku bazu“, a tako je i u hrvatskom standardnom jeziku u kojem se vokativ „gradi [se] sufigiranjem gramatema na bazu, kao i svi ostali padežni oblici“ (Marković, 2012.: 256.).

Vokativ u suvremenim pravopisima hrvatskoga jezika

U pravopisima hrvatskoga jezika vokativ se redovito spominje u pravilima koja se odnose na bilježenje rečeničnih znakova zareza i uskličnika.² Budući da je vo-

¹ Predavanje na Međunarodnom znanstvenom skupu Stogodišnjica Stjepana Babića, Oriovac, 9. svibnja 2025.

² U Hrvatskom pravopisu, usklađenom sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, vokativ se spominje i u pravilima koja se odnose na bilježenje upitnika: „Kad je vokativ na kraju rečenice, obično se stavlja uskličnik, ali ako dolazi iza upitne rečenice, može se staviti i upitnik: – *Kamo ćeš, Andro?* – *Otkud tebi svračići u to doba, vještice stara?*“ (Babić, Moguš, 2010.: 81.).

kativ nezavisan padež, on uvijek čini svoju rečenicu i stoga se odjeljuje zarezom ili uskličnikom.

Zarez se bilježi iza vokativa ako je vokativ na početku rečenice (*Ivice, dođi pred ploču.*), ispred vokativa ako je na kraju rečenice (*Pred ploču dođi, Ivice.*), a s objiju strana ako je vokativ u sredini rečenice (*Pred ploču, Ivice, dođi.*).³ Iako su ta pravila o bilježenju zareza u svim suvremenim pravopisima hrvatskoga jezika, pa tako i u Hrvatskom pravopisu usklađenom sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, među primjerima koji su zabilježeni u tom pravopisu nalazi se primjer koji nije u skladu s navedenim pravilom o bilježenju zareza: „O moj Lisko, ti si vjeran, a ja bih bio da imadem kome!“ (Babić, Moguš, 2010.: 85.). Naime, u navedenom primjeru vokativna sintagma *moj Lisko* odijeljena je zarezom samo s desne strane, a prema pravopisnomu pravilu trebala je biti odvojena i s lijeve strane, odnosno nakon usklika *o*. Doduše, u starim pravopisima hrvatskoga jezika može se pronaći primjer iz kojega se vidi da bilježenje zareza nakon usklika, koji je ispred vokativa, ovisi o tome je li usklik bez posebnoga naglaska (*O Bože!*), naglašen (*O, Bože!*) ili jače naglašen (*O! Bože!*).⁴ Međutim, u suvremenim pravopisima hrvatskoga jezika ne bilježi se ta razlika u (ne)pisanju zareza nakon usklika, a ispred vokativa.

Uskličnik se bilježi na početku pisma iza imena osobe kojoj je pismo upućeno:

Dragi Vladimire!

*Mi smo već skoro pol godine u Slavoniji, a ja Ti još ni pisao nisam, ne zamjeri!*⁵

Umjesto uskličnika iza takvih obraćanja može se pisati zarez. Većina suvremenih pravopisa bilježi pravilo da se tekst nastavlja malim početnim slovom ako se piše zarez (Babić, Finka, Moguš, 2004.: 91.; Babić, Ham, Moguš, 2008.: 56.; Babić, Moguš, 2010.: 82.; Jozić i dr., 2013.: 92.):

Poštovani ravnatelju,

*molim Vas da mi odobrite korištenje znanstvenoga dopusta (...)*⁶

Međutim, Hrvatski pravopis Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića (2008.: 59.) bilježi pravilo da se tekst u novom retku nastavlja velikim početnim slovom ako se piše zarez:

Poštovani profesore,

Javljam Vam se, kao što sam najavio, da Vam izložim svoje planove.

³ Primjeri su preuzeti iz Hrvatskoga školskog pravopisa S. Babića, S. Ham i M. Moguša, 2008., 58. str.

⁴ Navedeni primjeri preuzeti su iz Hrvatskoga korijenskog pravopisa u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade, a riječ je o pretisku Hrvatskoga pravopisa iz 1944. godine koji su sastavili Franjo Cipra i Adolf Bratoljub Klaić.

⁵ Primjer je preuzet iz Hrvatskoga pravopisa S. Babića, B. Finke i M. Moguša, 2004., 91. str.

⁶ Primjer je preuzet iz Hrvatskoga pravopisa Ž. Jožića i dr., 2013., 92. str.

Kad je riječ o bilježenju zareza umjesto usključnika, u Hrvatskom pravopisu usklađenom sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika spominje se „manje naglašen vokativ na početku rečenice ili uklopljen u samu rečenicu“, „slabije istaknut“ vokativ i vokativ „bliži ostalim dijelovima rečenice“ (2010.: 82., 86.), no izostaju tumačenja i primjeri, stoga je prosječnom korisniku pravopisa zasigurno nejasno kakvi su to vokativi.

U Hrvatskom pravopisu L. Badurine, I. Markovića i K. Mićanovića (²2008.: 59.) zabilježeno je da se zarez ne piše iza vokativa u ustaljenim frazeološkim izrazima: *Bože (o)prosti!, Bože pomози!, Ne lezi vraže!*

Vokativ se uglavnom spominje u pravopisima hrvatskoga jezika i kad se tumači upotreba navodnika, odnosno bilježenje upravnoga govora. Tako se za pravopisno pravilo da se zarez ne piše iza prvoga dijela dvodijelnoga upravnog govora ako prvi dio upravnoga govora završava zarezom kao primjer redovito navode riječi u vokativu, npr.: „Profesore,“ upitao je učenik, „nije li sat već završio?“ (Babić, Ham, Moguš, 2008.: 63.). To pravilo, međutim, nije zabilježeno u Pravopisu hrvatskoga jezika Vladimira Anića i Josipa Silića u kojem se u poglavlju posvećenom pisanju navodnika nalazi rečenica u čijem se prvom dijelu upravnoga govora nalazi vokativ, no bez zareza unutar navodnika i bez upotrebe donjih navodnika: „Tata“, pita, „što ćemo mi ovdje?“ (Anić, Silić, 2001.: 72.).

Pravopisi hrvatskoga jezika u pravopisnom rječniku uglavnom navode i vokativne oblike za jedninu muškoga roda imenica koje znače što živo⁷ ako u njima dolazi do kakve glasovne promjene, npr. *spasilac* – V *spasioče* (Anić, Silić, 2001.: 780.; Babić, Finka, Moguš, ⁸2004.: 413.; Badurina, Marković, Mićanović, ²2008.: 572.; Babić, Moguš, 2010.: 380.; Jozić i dr., 2013.: 421.), *učenik* – V *učeniče* (Anić, Silić, 2001.: 835.; Babić, Finka, Moguš, ⁸2004.: 445.; Badurina, Marković, Mićanović, ²2008.: 596.; Babić, Moguš, 2010.: 408.; Jozić i dr., 2013.: 447.).

Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u poglavlju Savjeti u savjetu Sklonidba nekih prezimena slavenskoga podrijetla bilježi i vokative slaven-skih prezimena *Čehov*, *Mendeljejev* i *Gagarin*: „V Čehove/Mendeljejevu/Gagarine“ (Jozic i dr., 2013.: 143.).⁸

⁷ U pravopisnom rječniku Anić-Silićeva Pravopisa hrvatskoga jezika te Babić-Finka-Moguševa i Babić-Moguševa Hrvatskoga pravopisa zabilježeni su i vokativi imenica koje znače što neživo, npr. *kruše*, *sniježe* (Anić, Silić, 2001.: 777.; Babić, Finka, Moguš, ⁸2004.: 268., 412.; Babić, Moguš, 2010.: 238., 378.). O vokativu imenica koje označuju što neživo pisalo se u časopisu Jeziku (v. Orlić, 2021.).

⁸ Vokativni oblici navedenih prezimena u suprotnosti su s Institutovim savjetnikom 555 jezičnih savjeta, a to je neobično jer su autori toga savjetnika autori i Institutova Hrvatskoga pravopisa. Naime, u jezičnom savjetu *profesore Kovačić* > *profesore Kovačiću* piše da je vokativ prezimena muških osoba koja ne završavaju na -ić jednak nominativu (v. <http://jezicni-savjetnik.hr/>), stoga bi prema tomu vokativi prezimena Čehov, Mendeljejev i Gagarin glasili *Čehov*, *Mendeljejev* i *Gagarin*.

Odstupanja od pravopisne norme pri bilježenju vokativa

Pravopisno pravilo da se vokativ kao nezavisan rečenični dio odvaja zarezom ili zarezima od ostalih rečeničnih dijelova u rečenici u kojoj se nalazi, jedno je od pravopisnih pravila od kojega govornici hrvatskoga jezika najčešće odstupaju.

Odstupanja od toga pravopisnoga pravila mogu se zamijetiti u brojnim člancima objavljenima na internetskim portalima dnevnih novina:

- Nemoj me tako gledati *Ivane*.⁹ Reći ću ti ovo: Tako se to radi. *Ivane* ti si sve i gotovo! - s osmijehom je Pažaninu rekla Danijela. - *Ivane* ti tona nisi pogodio od početka do kraja, ali ponavljam ti si kralj - rekao je Marko Tolja na izvedbu Ivana Pažanina. (1)
„Imam kćer rekao sam joj kratko i jasno, idi *sine* negdje bolje da te želim, nego žalim“, kaže Alen Jahić iz sela Ruče. (2)

Odstupanja se mogu često primijetiti i u samim naslovima novinskih članaka:

Novinarka HRT-a oduševila žiri u prvoj emisiji 'Zvijezde pjevaju': '*Bojane* dobio si jackpot!' (3)
Zgodni chef iz Masterchefa raznježio objavom posvećenom supruzi: '*Volim te ljubavi*' (4)
Cinkao kolege, kupio slobodu i hladan k'o špricer podnio sve uvrede: nekada je bio Bog i batina, sada ga vrijeđaju u lice; Splićanin posebno bijesan: Lažeš *seronjo glupa*, lažeš *smeće*! (5)

I na školskim internetskim stranicama zabilježena su odstupanja od pravilnoga bilježenja vokativa, npr.: Čestitamo *Josip*! (6). Isto tako i u objavama na službenoj internetskoj stranici HRT-ove lokalne radijske postaje:

Hvala ti *draga Nina*! (7)
Damire hvala na svemu i čekamo te! (8)

Odstupanje od pravopisne norme pri bilježenju vokativa potvrđeno je i u objavi na društvenoj mreži HRT-ove emisije koja se bavi kulturom, npr.: Počivaj u miru *dragi Dario*. (9)

I u književnim djelima napisanima na hrvatskom jeziku ili u prijevodu na hrvatski jezik nerijetko dolazi do odstupanja od pravopisne norme pri bilježenju vokativa, iako su u gotovo svim djelima iz kojih su preuzeti primjeri potpisani lektori te je riječ o djelima u kojima je inače teško pronaći odstupanja od pravopisne norme:

Tolj, ti vozi, ti *Smiljaniću* idi s nama. (10); Nije mi jasna ova njezina zadnja rečenica, kako da joj kažem da mi nije jasna, nije mi jasno *doktorice*, što ja mogu htjeti i s kim, nije. (11); Zastajkuje i skanjuje se, bira riječi, dajte *doktorice* i vama je jasno... (11); Ali *gospodine dragi*, pobrkali ste sve. (12); O *narcisu moj*. (13); E *moj Jakove*, jesam te nadživjela. (14); *Lado* bok, jeste li čuli novosti? (15); Bravo *Matiću*! (15); *Bako* i drugi su nas često zamjenjivali... (16); Dobro *Maks*, Isuse, ulazi više! (17); Hvala *Ove*! (18); „Bok *Sonja*“, začuje Parvaneh. (18); „Bok *tata*“, promrmlja Mirsad. (18); Ustanite *Zlatiće*! (19); Znao sam *Komaru* da ćeš ti imati najpametniju primjedbu – žmirne Dogan. (20); Dobro

⁹ Vokativ je kurzivom istaknuo autor ovoga rada kao i u svim sljedećim primjerima.

Stanko, čujemo se. (21); Micu muž mlati, a ja sam rekla, sjedni *Mico*. (22); Joj *gospon* – uzvрати čuvar i zamahne rukom... (23); Ponekad bi ga zagolicala ideja... ali *Bože moj*, svatko mora imati neke svoje skrivene čežnje. (24); Dobro *tata*, idem, ali... (25); Čuj *stari*, upravo sam doznao. (26); – O *majko moja mila* – procijedi tiho. (26); Frane, bok *stari*. Žarković ovdje. Slušaj... (26); Da *mama*, rečem se, rečem se jer se ne mogu nositi s ovim životom. (27); Ma daj *mama*, meni to nije potrebno, ja sam ipak naj... zgodniji! (28); *Zlato* oprosti, oprosti, molim te. (29); Ti me *Martine* možeš zvati mamica, šapnula je ozbiljno. (30); Tako mlada, šteta vam je to *gospođice*. (31); Što da ti kažem *Ozrene*, fantastičan je osjećaj šokirati vlastitu majku, pogotovo kad to prvi put učiniš u trideset sedmoj. (32); E, pa „*draga*“ *moja bivša prijateljice*, malo si se preračunala. (32); Zbogom *hijaluronska kiselino*! (33); O *građani*, ja dodoh ogorčenja pun. (34)

U publicističkim djelima također se potvrđuju odstupanja od pravopisne norme pri bilježenju vokativa:

Pa jeste li i vi *Ladane* također prošli nekakav zatvor? (35)

Zaboga *Nikice*, pazi na sebe, nije knjiga važna! (35)

Odstupanja od pravopisne norme u bilježenju vokativa vrlo su česta i u službenim naslovima pjesama popularne glazbe, npr.

Dobra večer *prijatelji* (36), Dobra ti večer *mati moja* (37), Slušaj *majko* moju pjesmu (38),

Dobro jutro tugo (39), Halo *dušo* (40), Zbogom *pameti* (41), Dobro mi došla *ljubavi* (42).

Odstupanja od pravopisnoga pravila zamjetna su i u različitim reklamama, npr. Bravo *majstore* (43), a česta su i u drugim javnim natpisima, npr. na zrakoplovu hrvatske zrakoplovne tvrtke, koji je prevezio hrvatske reprezentativce nakon završetka Svjetskoga prvenstva u nogometu 2018. godine, pisalo je: Bravo *Vatreni*! (44). Odstupanje od pravopisne norme pri bilježenju vokativa potvrđuje se i u nedavno nagrađenom dizajnu vizualnoga identiteta Grada Zagreba. Naime, unutar pobjedničkoga dizajnerskog znaka smještena je rečenica ZAGREB VOLIM TE! (45).

Nebilježenje zareza svakako je najčešće u razgovornom jeziku, npr. u privatnim porukama (Sretan ti rodendan dragi *Toni*!), na slavljeničkim tortama (Sretno *mladenci*!), na grafitima (*Mamiću* odlazi!), no s obzirom na to da razgovorni jezik ima veliku slobodu što se tiče pridržavanja bilo kakvih norma, to se ovdje samo usput spominje.

Odstupanje od pravopisne norme nerijetko je i u bilježenju vokativa u upravnom govoru, npr.:

„*Branimire*“, zovnem ga ne dižući pogled s pomfrita, „koga bi radije zatukao badnjakom, Mariahu ili Georgea Michaela?!“ (46).

Naime, kad prvi dio dvodijelnoga upravnog govora završava vokativom,arez se piše unutar navodnika, a ne nakon gornjih navodnika, i to u skladu s ovim pravopisnim pravilom:

„Kad se rečenica među navodnicima prekida umetkom, zarez se stavlja iza drugoga navodnika ako sama rečenica na tom mjestu nema rečeničnoga znaka; ako ga ima, zarez se piše ispred drugoga navodnika.“ (Babić, Moguš, 2010.: 103.)

U sljedećim je rečenicama riječ o upravnom govoru, pa bi vokativi trebali biti označeni navodnicima ili napisani kosim slovima (kurzivom), stoga su sljedeće rečenice također primjer odstupanja od pravopisne norme u bilježenju vokativa.

Želim joj reći da bih se osjećao manje jedno kad bi mi rekla *sine*, ili *milo*, ili *pile moje*. (47); Kada netko na obiteljskom okupljanju zovne *Marija*, uvijek se okrene nekoliko njih, a zatim se u grlima žena pokrene praskav smijeh. (48)

Odstupanje od pravopisne norme u bilježenju vokativa, odnosno izostavljanje zareza, u većini slučajeva ne utječe na značenje, pa gotovo nikad ne dovodi do priopćajnoga nesporazuma. Zasigurno je stoga toliko često odstupanje od pravopisne norme u bilježenju vokativa, posebice u književnoumjetničkom stilu i razgovornom jeziku. Međutim, katkad je bitno je li vokativ u tekstu odvojen zarezom/zarezima od ostatka teksta jer ipak (ne)bilježenje zareza može odrediti značenje napisanoga, što je vidljivo u sljedećim dvjema rečenicama:

Nije draga ljubav bol.
Nije, draga, ljubav bol.

U prvoj rečenici autor tvrdi da ona ljubav koja je draga nije bol, no ne isključuje se mogućnost da ljubav (koja nije draga) može biti bol. U drugoj rečenici, zahvaljujući zarezima, znamo da se autor obraća ženskoj osobi prema kojoj osjeća naklonost i poručuje joj da ljubav nije bol.

Primjeri za razlikovnu ulogu zareza potvrđuju se i izvan vokativa. Ovo su neki od primjera u kojima zarez može promijeniti značenje rečenice:

Ne, želim to vidjeti. (Ne želim otići, želim to vidjeti.)
Ne želim to vidjeti. (Nemam želju to vidjeti.)
To što si objasnila njemu, nije jasno. (Njemu si to objasnila, ali to nije jasno.)
To što si objasnila, njemu nije jasno. (Ti si to objasnila svima, ali njemu to nije jasno.)
To im je prvo, žensko dijete. (To im je prvo dijete i ono je ženskoga spola.)
To im je prvo žensko dijete. (To im nije prvo dijete, ali im je prva kći.)
On ih je, sigurno, doveo do cilja. (Pretpostavljam s velikom sigurnošću da ih je doveo do cilja.)
On ih je sigurno doveo do cilja. (On ih je doveo do cilja ne izlažući ih opasnosti.)
Jabuke, koje su bile zelene, nismo brali. (Sve su jabuke bile zelene i sve su ostale neubrane.)
Jabuke koje su bile zelene nismo brali. (Brali smo jabuke, a one koje su bile zelene ostale su neubrane).¹⁰

¹⁰ Navedeni primjeri razlikovne uloge zareza preuzeti su iz Hrvatskoga pravopisa, Ž. Jozić i dr., 2013., 99. str.

Zaključak

Vokativ je nezavisan padež koji se odvaja zarezmom ili zarezima od ostalih riječi u rečenici u kojoj se nalazi. Iako je to pravilo zabilježeno u svim suvremenim pravopisima hrvatskoga jezika, govornici hrvatskoga jezika često odstupaju od toga pravila, a tomu zasigurno pridonosi to što nepridržavanje toga pravila najčešće ne dovodi do priopćajnoga nesporazuma jer su vrlo rijetke situacije u kojima (ne)bilježenje zareza uz vokativ može utjecati na značenje teksta. Analizom prikupljene građe može se uočiti da je nebilježenje zareza u bilježenju vokativa posebice često kad je vokativ uz usklik (*bravo, o, halo, bok, zbogom* itd.), a takvo odstupanje potvrđuje se i u jednom od suvremenih pravopisa hrvatskoga jezika,¹¹ i to među primjerima za pravilo da se vokativ odjeljuje zarezmom, što nikako ne pridonosi jasnoći toga pravopisnog pravila. Dakle, u budućim izdanjima pravopisa hrvatskoga jezika valjalo bi pomnije odabirati primjere kojima se potvrđuju pravopisna pravila, a bilo bi dobro zbog čestoga odstupanja posebice naglasiti da se vokativ odjeljuje zarezmom i od usklika.

Literatura

- Vladimir Anić, Josip Silić, 2001., Pravopis hrvatskoga jezika, NL, Zagreb
Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš, ⁸2004., Hrvatski pravopis, ŠK, Zagreb
Stjepan Babić, Sanda Ham, Milan Moguš, 2008., Hrvatski školski pravopis, ŠK, Zagreb
Stjepan Babić, Milan Moguš, 2010., Hrvatski pravopis usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, ŠK, Zagreb
Lada Badurina, Ivan Marković i Krešimir Mićanović, ²2008., Hrvatski pravopis, MH, Zagreb
Eugenija Barić i dr., ⁴2005., Hrvatska gramatika, ŠK, Zagreb
Goranka Blagus Bartolec i dr., 2016., 555 jezičnih savjeta, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb (<http://jezicni-savjetnik.hr/>)
Miriam Butt, 2006., The Theories of Case, Cambridge University Press, Cambridge
Franjo Cipra, Adolf Bratoljub Klaić, 1944., Hrvatski pravopis, Nakladni odjel Hrvatske državne tiskare, Zagreb [pretisak: Hrvatski korijenski pravopis, 1992., Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb]
Željko Jozić i dr., 2013., Hrvatski pravopis, Zagreb, IHJJ, Zagreb
Ivan Marković, 2012., Uvod u jezičnu morfologiju, Disput, Zagreb
Alen Orlić, 2021., Vokativ imenica koje označuju što neživo, Jezik, god. 68., br. 2., str. 41. – 54.
Josip Silić, Ivo Pranjković, ²2007., Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta, ŠK, Zagreb

Građa

- (1) <https://www.vecernji.hr/showbiz/ziriju-se-svidjela-njihova-izvedba-ali-gledatelji-su-odlucili-da-show-napustaju-ana-radisic-i-alen-duras-1670927> (pristupljeno 25. veljače 2025.)

¹¹ Babić-Mogušev pravopis iz 2010.

- (2) https://net.hr/danas/vijesti/nedaleko-od-zagreba-sela-su-opustosena-djece-je-sve-manje-idi-sine-negdje-bolje-da-te-zelim-nego-da-te-zalim-1768043a-fbc1-11ec-8b15-2ae05eef9b29?utm_source=vijestiFB&utm_medium=post&utm_campaign=organic&utm_content=RTLdanas (pristupljeno 25. veljače 2025.)
- (3) <https://m.vecernji.hr/showbiz/novinarka-hrt-a-odusevila-ziri-u-prvoj-emisiji-zvijezde-pjevaju-bojane-dobio-si-jackpot-1623824> (pristupljeno 25. veljače 2025.)
- (4) <https://www.zagreb.info/ritam-grad/magazin/foto-zgodni-chef-iz-masterchefa-raznje-zio-objavom-posvecenom-supruzi-volim-te-ljubavi/374577/> (pristupljeno 25. veljače 2025.)
- (5) <https://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/crna-kronika/clanak/id/597962/cinkao-ko-lege-kupio-slobodu-i-hladan-ko-spricer-podnio-sve-uvrede-nekada-je-bio-bog-i-batina-sada-ga-vrijeeaju-u-lice-splicanin-posebno-bijesan-lazes-seronjo-glupa-lazes-smece> (pristupljeno 27. veljače 2025.)
- (6) http://www.os-mlaginja-zg.skole.hr/?news_id=616 (pristupljeno 27. veljače 2025.)
- (7) <https://radio.hrt.hr/radio-rijeka/vijesti/pamtit-cemo-njen-optimizam-preminula-je-nikolina-deranja-nasa-nina-9782759> (pristupljeno 27. veljače 2025.)
- (8) <https://radio.hrt.hr/radio-rijeka/zivot/dugogodisnje-emisije-naseg-damira-jovetica-iduna-pauzu-damire-hvala-na-svemu-i-cekamo-te--11037344?fbclid=IwAR2UbfCmDn-6v3Mrjt4xfYML-yKDMzAN-I34qUZZV8yJqJtNl-fUTXhrfU> (pristupljeno 27. veljače 2025.)
- (9) <https://www.facebook.com/100058599293552/posts/pfbid01Q27XYoT3DkKDQ7S7SfRxtvtBZ5FckX1USVaQYQQVArlhBffuijXtXEo3wtuN5iFI/> (pristupljeno 27. veljače 2025.)
- (10) Elvis Bošnjak, Gdje je nestao Kir, Hena.com, Zagreb, 2021., str. 139.
- (11) Ivana Bodrožić, Sinovi, kćeri, Hermes, Zagreb, 2020., str. 91.
- (12) Zoran Pilić, Pavelova prava ljubav, Hena.com, Zagreb, 2021., str. 178.
- (13) Dino Pešut, Tatin sin, Fraktura, Zagreb, 2020., str. 131.
- (14) Dino Pešut, Poderana koljena, Fraktura, Zagreb, 2018., str. 146.
- (15) Nikša Sviličić, Zadnja postaja Ljubav, Funditus, Split, 2021., str. 222. i 238.
- (16) Priče iz Ilijade i Odiseje, Zagrebačka stvarnost, Zagreb, 2000., str. 162.
- (17) Borna Vujčić, Nužno zlo, Hena.com, Zagreb, 2015., str. 14.
- (18) Fredrik Backman, Čovjek zvan Ove, Fokus, Zagreb, 2015., 175., 218., str. 219.
- (19) Goran Tribuson, Ne dao Bog većeg zla, Mozaik knjiga, Zagreb, 2009., str. 250.
- (20) Goran Tribuson, Propali kongres, Mozaik knjiga, Zagreb, 2014., str. 54.
- (21) Ivica Prtenjača, Brdo, VBZ, Zagreb, 2014., str. 111.
- (22) Vedrana Rudan, Strah od pletenja, VBZ, Zagreb, 2009., str. 66.
- (23) Boris Perić, Povrtak Filipa Latinovića, OceanMore, Zagreb, 2013., str. 13.
- (24) Silvija Šesto, Ester i bageri, DHK, 2005., str. 144.
- (25) Silvija Šesto, Tvoja priča zvuči suludo, Naklada Semafora, Zagreb, 2020., str. 25.
- (26) Rosie Kugli, Glumica njegova života, Profil, Zagreb, 2016., str. 11. i 52.
- (27) Rosie Kugli, Dvostruka igra – Lažni profil, Kugli & Kugli, Zagreb, 2024., str. 46.
- (28) Rosie Kugli, Priča o pobjedi, ŠK, Zagreb, 2016., str. 152.
- (29) Magdalena Mrčela, Zlatarova kletva, Alfa, Zagreb, 2024., str. 154.

- (30) Nada Topić, *Male stvari*, VBZ, Zagreb, 2016., str. 74.
- (31) Staša Aras, *Horror vacui*, Hena com, Zagreb, 2021., str. 74.
- (32) Marina Vujčić, *Susjed*, VBZ, Zagreb, 2016., str. 113. i 126.
- (33) Iva Kolega, *Sjeme tame*, Fokus komunikacije, Zagreb, 2019., str. 222.
- (34) Sofoklo, *Antigona*, ŠK, Zagreb, 1996., str. 104.
- (35) Velimir Visković, *O drugima, o sebi*, Ljevak, Zagreb, 2022., str. 17. i 267.
- (36) <https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/133040245> (pristupljeno 28. veljače 2025.)
- (37) <https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/133108312> (pristupljeno 28. veljače 2025.)
- (38) <https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/153408367> (pristupljeno 28. veljače 2025.)
- (39) <https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/133286916> (pristupljeno 28. veljače 2025.)
- (40) <https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/154272893> (pristupljeno 28. veljače 2025.)
- (41) <https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/154399253> (pristupljeno 28. veljače 2025.)
- (42) <https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/153803052> (pristupljeno 28. veljače 2025.)
- (43) <https://www.youtube.com/watch?v=AxxvBeafLuRM> (pristupljeno 1. ožujka 2025.)
- (44) <https://www.zagreb.info/sport/foto-ovo-je-zrakoplov-kojim-ce-vatreni-sletjeti-u-hr-vatsku/186449/> (pristupljeno 1. ožujka 2025.)
- (45) <https://dizajn.hr/blog/rezultati-natjecaja-za-dizajn-vizualnog-identiteta-grada-zagreba/> (pristupljeno 18. ožujka 2025.)
- (46) Olja Savićević Ivančević, *Nasmijati psa i sedam novih priča*, Sandorf, Zagreb, 2020., str. 68.
- (47) Ivana Šojat, *Po zidovima crtam drveće*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2023., str. 15.
- (48) Olja Savićević Ivančević, *Ljeta s Marijom*, Fraktura, Zagreb, 2022., str. 9.

Sažetak

Alen Orlić, Klasična gimnazija, Zagreb, alen.orlic1@gmail.com

UDK 81'366'811.163.42'35, prethodno priopćenje

<https://doi.org/10.22210/jezik.2025.72.10>

primljen 2. ožujka 2025., prihvaćen za tisak 7. svibnja 2025.

Deviations from the Orthographic Norm in Writing Vocatives

After introductory remarks on the vocative, the paper provides an overview of what has been written about the vocative in contemporary orthography manuals of the Croatian language, i.e., it lists the orthography rules regarding the use of vocatives in written texts, and then provides examples of deviations from these spelling rules. Although in the vast majority of cases it does not affect the meaning and understanding of the text, the paper

shows that deviations from the spelling norm in writing vocatives can sometimes cause communication misunderstandings. It has been observed that the omission of a comma in writing vocatives is particularly common when the vocative is accompanied by an exclamation, and therefore the paper proposes that in future editions of the Croatian orthography manuals it should be emphasized that the vocative should be separated by a comma even when it is preceded by an exclamation.

Keywords: vocative, spelling norm, deviations from the spelling norm, comma

STILISTIČKE ZABILJEŽBE U POEZIJI GORANA FILIPIJA

Valter Milovan

Uvod

jesništvo je Gorana Filipija (1954. – 2021.) ostalo u sjeni njegove zavidne akademske karijere, odnosno mnoštva objavljenih jezikoslovnih atlasa, rječnika i znanstvenih članaka. No, Filipi se redovito vraćao poeziji te je u zrelih godinama života, u pravilnim razmacima – svake tri-četiri godine, od 1990. do 2004. – objavio ukupno sedam zbirki pjesama, od kojih šest na hrvatskom i jednu na slovenskom jeziku. Njegove pjesničke početke duhovito opisuje Slavko Gaberac u predgovoru zbirci Još se vrti crna ploča (2004.) iz kojeg doznajemo da Filipijeva pjesnička pretpovijest, započeta tijekom studija u Zadru, prethodi njegovu znanstvenom radu. Izbor iz te pretpovijesti uvršten je u njegovu prvu zbirku znakovitog naziva Minule šetnje (1990.), u kojoj je sabrao svoje pjesničke početke. Uz to, zanimljivo mjesto zauzima pop-pjesma: Sjedimo na kiši, za koju je Filipi napisao tekst, a koju je Gordana Škrbić izvela na festivalu Omladina '77 u Subotici.

U razdoblju od 1990. do 2004. Filipi je objavio sedam zbirki pjesama. Nadalje, prevodio je pjesme s hrvatskog jezika na slovenski jezik i obratno. Od tih prijevoda izdajamo zbirke: Tri dana u Istri i jedan prije, Primoža Repara; Prije nego otvoriš oči, Vlade Kreslina i Levitacija, Viktora Snoja. Prevodio je i pjesme s talijanskog, primjerice zbirku Giacoma Scottija: Cercando Fiumi Segreti iz 2000. godine, a i njega je preveo taj isti Scotti, objavivši u Battani pjesme iz zbirke Brdo do sunca.

Sedam zbirki pjesama

U ovom prilogu istaknut će se neke od najvažnijih značajki njegove poezije sadržane u zbirkama objavljenim od 1990. do 2004. Kronološki, Filipijeve su zbirke: Minule šetnje (1990.), Otočke balade (1994.), Sve hrvatske smrti (1994.), Brdo do sunca (1997.), Sjedinjenje u stopama (2000.) i Još se vrti crna ploča (2004.). Zbirka na slovenskom Nasprotna obala objavljena je 1997. u Izoli.